

УДК 346.544.2(477)

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2021.5.3.10>

ВАСИЛИНА М.М.

**СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ОРГАНІЗАЦІЯ» І «УПРАВЛІННЯ»
ТА ЇХ РОЛЬ В ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ**

**THE RELATIONSHIP OF THE CONCEPTS OF “ORGANIZATION”
AND “MANAGEMENT” AND THEIR ROLE IN THE ACTIVITIES
OF LAW ENFORCEMENT BODIES**

Актуальність статті полягає в тому, що попри позитивні зрушення у сфері реформування правоохоронних органів, існує досить широке коло проблем і прогалин, що стосуються організаційного та правового забезпечення публічної безпеки підрозділами Національної поліції. Вони потребують суттєвого удосконалення та набувають особливого значення в контексті гармонізації законодавства, підвищення ефективності діяльності у зазначеній сфері, з урахуванням сучасних реалій суспільних та державних процесів, що відбуваються в Україні. Незважаючи на зміни, система правоохоронних органів залишається недостатньо ефективною та закритою від суспільства. Україна обрала свій шлях формування правопорядку, необхідність зміни якого обумовлюється інтересами держави та суспільства. Саме тому процес забезпечення публічного порядку в Україні, що відповідатиме вимогам сьогодення, є одним з найважливіших завдань правової держави; у здійсненні вказаного процесу беруть участь всі державні органи, зокрема, правоохоронні. Особливу роль в цьому механізмі відіграють органи управління, що забезпечують права і свободи громадян та охороняють встановлений порядок, не допускаючи протиправних посягань. Організація – це функціонально-цільова сукупність людей, з притаманною їй соціальною структурою, каналами комунікацій, орієнтації, координації, управління і контролю, яка формується на основі розподілу праці, спеціалізацій функцій та ієрархізованої системи взаємодії між індивідами, групами й структурними підрозділами для задоволення соціальних потреб індивідів та суспільства. Якщо говорити простіше, то організація – це свідомо координоване соціальне утворення з визначеними границями, що функціонує на відносно постійній основі для досягнення спільної для всіх її членів мети. В вузькому розумінні організація – це процес означення найсуттєвіших зв'язків серед людей, задач і видів діяльності з метою інтеграції та координації організаційних ресурсів для ефективного виконання поставлених цілей. Організаційні процеси відрізняються соціальною сутністю, а взаємодія членів організації через організаційні процеси для досягнення єдиної спільної мети має бути чітко збалансованою.

Ключові слова: правоохоронні органи, структурна схема, система, фактори, рівень.

The relevance of the article lies in the fact that, despite positive developments in the field of law enforcement reform, there is a wide range of problems and gaps related to the organizational and legal provision of public safety by the National Police units. They require significant improvement and acquire special importance in the context of the harmonization of legislation, increasing the effectiveness of activities in the specified area, taking into account the modern realities of social and state processes taking place in Ukraine. Despite the changes, the law enforcement system remains insufficiently effective and closed from society. Ukraine has chosen its own way of forming the legal order, the need to change which is determined by the interests of the state and society. That is why the process of ensuring public order in Ukraine, which will meet the requirements of today, is one of the most important tasks of the rule of law; all state bodies, in particular, law enforcement, participate in the implementation of the specified process. A special role in this mechanism is played by management bodies that ensure the rights and freedoms of citizens and protect the established order, preventing illegal encroachments. An organization is a functional and purposeful set of people, with its inherent social structure, channels of communication, orientation, coordination, management and control, which is formed on the basis of division of labor, specialization of functions and a hierarchical system of interaction between individuals, groups and structural units to meet social needs individuals and society. To put it simply, an organization is a consciously coordinated social entity with defined boundaries that functions on a relatively permanent basis to achieve a common goal for all its members. In a narrow sense, organization is the process of defining the most essential connections among people, tasks, and types of activities for the purpose of integrating and coordinating organizational resources for the effective implementation of set goals. Organizational processes differ in their social essence, and the interaction of organization members through organizational processes to achieve a single common goal must be clearly balanced.

Key words: law enforcement agencies, structural diagram, system, factors, level.

Постановка проблеми. Становлення України як демократичної, соціальної, правової держави значною мірою залежить від стабільності суспільних відносин, захищеності прав, свобод і інтересів людини та вимагає ефективної роботи правоохоронних органів.

Попри позитивні зрушення у сфері реформування правоохоронних органів, існує досить широке коло проблем і прогалин, що стосуються організаційного та правового забезпечення публічної безпеки підрозділами Національної поліції. Вони потребують суттєвого удосконалення та набувають особливого значення в контексті гармонізації законодавства, підвищення ефективності діяльності у значеній сфері, з урахуванням сучасних реалій суспільних та державних процесів, що відбуваються в Україні. Незважаючи на зміни, система правоохоронних органів залишається недостатньо ефективною та закритою від суспільства. Україна обрала свій шлях формування правопорядку, необхідність зміни якого обумовлюється інтересами держави та суспільства. Саме тому процес забезпечення публічного порядку в Україні, що відповідатиме вимогам сьогодення, є одним з найважливіших завдань правової держави; у здійсненні вказаного процесу беруть участь всі державні органи, зокрема, правоохоронні. Особливу роль в цьому механізмі відіграють органи управління, що забезпечують права і свободи громадян та охороняти встановлений порядок, не допускаючи протиправних посягань. Під час функціонування механізму держави важливим є забезпечення управлінської діяльності та здійснення заходів ефективного управління силами та засобами щодо забезпечення публічної безпеки і порядку, та умовах, необхідних для їх застосування; формах взаємодії з правоохоронними органами між собою, місцевим самоврядуванням та громадськістю; особливостях процесуальних документів, які складаються під час поліцейської діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми вдосконалення інформаційної безпеки та її роль у забезпеченні національної безпеки були предметом досліджень О.Ф. Бантишева, С.Г. Гордієнка, В.К. Гришука, Н.О. Гуторової, О.П. Дзьобаня, С.В. Дьякова, І.В. Діордіци, О.О. Дудорова, О.І. Звонарьова, А.Б. Качинського, О.О. Климчука, М.І. Мельника, В.О. Навроцького, Г.В. Новицького, В.Г. Пилипчука, О.С. Сотули, В.В. Сташиса, В.Я. Тація, В.П. Тихого, М.І. Фрис, П.Л. Шлапаченко В.М, та інших вчених.

Метою дослідження є розкриття сутності та співвідношення понять «організація» та «управління» та їх роль в удосконаленні діяльності правоохоронних органів.

Основні результати дослідження. До недавнього часу в теорії і на практиці основна увага приділялася забезпеченню військової безпеки держави. Сьогодні стала очевидною обмеженість цього підходу, оскільки науково-технічна революція привела до створення інформаційного суспільства, і інформація сьогодні є основним інструментом влади.

Головним завданням СБ України [1] є протидія ворожим спецслужбам, в першу чергу, забезпечення національної безпеки держави. [2].

Відомі всьому світу американські соціальні мислителі – Елвін і Хейді Тоффлер, багато пишуть про проблеми створення у світі інформаційного суспільства. У своїй книзі «Створення нової цивілізації. Політика третьої хвилі», вони приділяють особливу увагу інформаційним технологіям. Однак, сьогодні розстановка сил у світі змінилася. Ми рухаємося до абсолютно іншої структури сил, що розділяє світ на три чітко визначені протилежні ворожі цивілізації. Символ першої, як і раніше, – сапа, другий – конвеєр, а третя – комп'ютер.

У розділеному на три цивілізації світі сектор Першої Хвилі підтримує сільськогосподарські і мінеральні ресурси, сектор Другої Хвилі забезпечує дешеву працю і робить масову продукцію, а швидко зростаючий сектор Третьої Хвилі використовує новий спосіб домінування – створення і експлуатація знання.

Народи цивілізації Третьої Хвилі продають всьому світу інформацію, нововведення, менеджмент, культуру і поп-культуру, нові технології, програмне забезпечення, освіту, педагогіку, медичні, фінансові та інші послуги.

Поняття «**організація**» походить від латин. “organizo” – улаштовую, повідомляю, стрункий вигляд. Водночас, треба мати на увазі, що сутність поняття «організація» трактується не однозначно. В одних випадках під цією науковою категорією розуміємо певне соціальне утворення: державний або громадський орган, трудовий колектив; у інших – стан об'єкта або суб'єкта управління, їх упорядкованість та цілісність у функціональному і структурному відношенні [3].

Поняттю «**організація**» притаманне й функціональне значення, тобто як свідомо діяльність, спрямована на упорядкування стану тих чи інших соціальних утворень.

Розкриваючи поняття «**організація**», П.М. Керженцев зазначає: «Організувати – це означає об'єднувати людей для виконання визначеної роботи. Саме об'єднання ми можемо назвати «організацією». Разом з цим потрібно мати на увазі, що це слово має двояке тлумачення, а саме: «**організацією**» ми називаємо роботу з організації людей. «**Організацією**» також називають – результати роботи» [4].

Коли говорять про організацію підрозділу, за звичай, мають на увазі формування його як структурної одиниці, що входить до складу будь-якого органу. Крім цього, визначається його штатна структура, місце дислокації, обладнання необхідним устаткуванням. Передбачається також об'єднання співробітників у напрямки, групи, сектори, розробляється схема підпорядкування, порядок взаємодійносин.

Якщо мова йде про організацію процесу, то передбачаються його елементи та режим функціонування. Наприклад, при організації інформаційно-аналітичної роботи в будь-якому органі чи підрозділі визначається порядок отримання, накопичення, обробки інформації її аналіз та подання зацікавленим особам.

Після об'єднання (організації) людей у будь-який колектив (підрозділ) виникає необхідність в започаткуванні їх діяльності з метою вирішення завдань, що стоять перед ними. Саме після цього й розпочинається управління, тобто цілеспрямована діяльність відповідних керівників, які володіють необхідними повноваженнями й впливають на об'єкт управління для отримання необхідного результату.

В.І. Кнорринг зазначає: «Управління в широкому розумінні цього терміну – це безперервний процес впливу на об'єкт управління (особистість, колектив, технологічний процес, підприємство, держава) для досягнення результатів при найменших витрат часу і ресурсів». Він підкреслює, що воно одночасно є невідемним компонентом систем різного виду [5].

Цікаву думку щодо поняття управління висловили Г.В. Осовська і О.А. Осовський: «Що таке управління точно нікому не відомо. Судіть самі: один прискіпливий аспірант нарахував близько трьохсот високонаукових визначень управління. Всі вони наведені в серйозних книгах, і всі зовсім різні. Але в цих визначеннях проходить одна правильна думка: для того щоб управляти, потрібно, по-перше, впливати і, по-друге, бачити мету цього впливу» [6, с. 17]. Разом з тим, аналізуючи генезис поняття управління, вони запропонували власний варіант його визначення з погляду багатоманітності цього явища: «Управління – це вплив на колектив, який

направлений на досягнення мети, і необхідні для цього взаємопов'язані заходи; організація, важелі та регулювання цього процесу за допомогою зворотного зв'язку; керівництво людьми, розборка, прийняття та реалізація рішень; найкращий розподіл ресурсів та цілеспрямована переробка інформації тощо. Все це в сукупності, нерозривному зв'язку та взаємодії становлять управління» [7, с. 18].

Управління, як будь-який інший процес вимагає організації. Розглядаючи питання про організацію управління, треба мати на увазі, що це – розробка умов, які би дозволили досягти максимальної ефективності управління [8]. Оскільки основна мета процесу управління отримання та обробка інформації, прийняття на її основі управлінських рішень, передача її виконавцям, регулювання і контроль виконання, то мова, за звичай, повинна йти про найбільш ефективні способи застосування, перш за все, цих операцій.

Слід зазначити, що поняття «організація» більш об'ємне ніж «управління». Управління це – форма організаційної діяльності, впорядкування функціонування динамічної системи, організація процесів.

Поняття організації, якщо ми розглядаємо її в контексті правоохоронної системи містить у собі наступні елементи:

а) раціональну структуру правоохоронних органів і підрозділів, що відповідає завданням і напрямкам їх діяльності, із чітким визначенням компетенції, в тому числі й окремих їх підрозділів, розмежуванням їх функцій і забезпечення надійного зв'язку між ними, єдності й узгодженості їх дій;

б) систему сил і засобів на основному напрямку оперативно-розшукової діяльності, що забезпечують успішне вирішення завдань, що стоять перед ними;

в) систему оперативно-розшукових заходів на основному напрямку їх діяльності;

г) оптимальну організацію праці співробітників оперативних підрозділів і служб забезпечення. Вище зазначені елементи організації оперативно-розшукової діяльності мають суттєве значення для успішного забезпечення боротьби з протиправною діяльністю супротивника. Якщо організація правоохоронної діяльності базується на об'єктивній, науковій основі, то всі її підрозділи повинні бути в цілому готові до роботи щодо забезпечення безпеки української держави.

Отже управління правоохоронними органами України можна визначити як особливий вид діяльності спеціально призначених посадових осіб та спеціально створених органів і підрозділів з упорядкування системи правоохоронних органів, налагодження їх оптимального функціонування і розвитку з метою ефективного вирішення поставлених завдань щодо забезпечення державної безпеки України.

Слід зазначити, що діяльність правоохоронних органів України здійснюється в постійно змінній оперативній обстановці. Тому не слід вважати, що створена один раз структурна схема роботи правоохоронних органів і підрозділів та інших їх елементів організації буде діяти бездоганно, навпаки, на якомусь етапі неминуче виявиться не здатною повністю до нових умов і завдань. Необхідно також враховувати, що на систему діяльності правоохоронних органів та підрозділів і, на кожний з них окремо, постійно впливають певні дезорганізуючі фактори, що знижують рівень організованості системи, а отже, і ступінь її потенційної готовності до боротьби з незаконною діяльністю.

На зниження ступеня організованості системи оперативно-розшукової діяльності можуть впливати, насамперед, результати цілеспрямованих дій супротивника. Використовуючи дезінформацію, він прагне ввести правоохоронні органи в оману щодо своїх намірів і тактики дій, й таким чином, спрямувати її зусилля по хибному шляху. Виявляючи сили й засоби правоохоронних органів (оперативних співробітників, оперативно-технічні засоби тощо), супротивник вживає будь-яких заходів і дій, спрямованих на виведення їх із ладу фізично чи морально, що також веде до дезорганізації правоохоронної системи діяльності їх органів і підрозділів.

Крім цього зниження рівня організованості правоохоронних органів і підрозділів може також відбуватися у зв'язку з наявністю внутрішніх недоліків: неправильних методів управління, порушенням взаємодії й зв'язків між окремими підрозділами, недостатній підготовленості й дисциплінованості виконавців (оперативних і технічних співробітників,) тощо. Слід пам'ятати, що прийняття нових управлінських рішень, розробка і введення в дію нових планів правоохоронних органів і підрозділів їх діяльності, також можуть призвести до виникнення часткової невідповідності між новими завданнями й окремими елементами старої системи організації роботи. Вище зазначене призводить до необхідності зміни існуючої системи

організації оперативно-розшукової діяльності та внесення корективів у схеми розміщення сил і засобів, їх взаємодії, порядок роботи підрозділів тощо.

Ще однією причиною невідповідності між організацією та завданнями в процесі виконання ухвалених рішень може бути зміна оперативної обстановки. Як би ретельно не було продуманим організаційне забезпечення розроблених оперативно-розшукових заходів і операцій, передбачити заздалегідь всі можливі зміни оперативної обстановки практично неможливо. Тому з метою успішного вирішення поставлених завдань необхідно вже в процесі виконання планів в умовах, що змінилися, проводити часткове їх корегування.

Таким чином, у постійно змінних умовах для забезпечення успішної діяльності правоохоронних органів і підрозділів необхідно постійно підтримувати й підвищувати рівень організованості системи оперативно-розшукової діяльності та пристосовувати всі її ланки до вирішення конкретних завдань. Ця робота і є – управління.

Отже, слід зазначити, що зміст поняття управління діяльністю правоохоронних органів і підрозділів визначається наступними елементами:

а) управління – це насамперед діяльність з підтримки й підвищення рівня організованості правоохоронної системи в постійно змінній оперативній обстановці, що організує вплив на цю систему;

б) основою для визначення конкретних форм впливу є інформація про оперативну обстановку, тобто інформація про внутрішній стан правоохоронної системи та її зовнішніх умов, у яких відбувається ця діяльність;

в) кінцевою метою організуючого впливу є – успішне забезпечення вирішення завдань, що стоять перед правоохоронними органами і підрозділами, з найменшими витратами сил, засобів і часу. Розглядаючи правоохоронну систему, з огляду процесів управління нею, необхідно визначити наступні її складові: це **об'єкт** управління – те, чим управляють, та **суб'єкт** управління – той, хто управляє.

Управління діяльністю правоохоронної системи здійснюється шляхом впливу на свідомість і волю людей, що працюють у даній системі. Тому об'єктом управління будуть колективи відповідних правоохоронних органів і підрозділів та їх окремі співробітники й засоби, що використовуються ними. Як суб'єкт управління виступає керівник даного колективу або колегіальний орган (наприклад, колегія правоохоронних органів) тощо.

Слід наголосити, що управління в соціальних системах, до яких відносяться правоохоронні органи, – процес досить складний, багатогранний. До складу основних аспектів управління оперативно-розшуковою діяльністю відносяться: соціально-політичний, організаційний, правовий, інформаційний, психологічний, психолого-педагогічний аспекти, які розглядаються окремо.

Висновок. Термін «організація» застосовується досить широко в усіх сферах повсякденного життя кожної людини. Для більшості індивідів, безперечно, слово «організація» асоціюється перш за все з певною групою людей, об'єднаних між собою для виконання певних завдань.

Також доведено, що в межах кожної організації, незалежно від напрямків її діяльності та соціального складу, діють свої певні принципи роботи та правила поведінки її учасників.

В теорії управління термін організації використовується принаймні в двох значеннях. В широкому сприйнятті організація розглядається як підприємство.

Отже, організація – це функціонально-цільова сукупність людей, з притаманною їй соціальною структурою, каналами комунікацій, орієнтації, координації, управління і контролю, яка формується на основі розподілу праці, спеціалізацій функцій та ієрархізованої системи взаємодії між індивідами, групами й структурними підрозділами для задоволення соціальних потреб індивідів та суспільства. Якщо говорити простіше, то організація – це свідомо координоване соціальне утворення з визначеними границями, що функціонує на відносно постійній основі для досягнення спільної для всіх її членів мети.

В вузькому розумінні організація – це процес означення найсуттєвіших зв'язків серед людей, задач і видів діяльності з метою інтеграції та координації організаційних ресурсів для ефективного виконання поставлених цілей. Організаційні процеси відрізняються соціальною сутністю, а взаємодія членів організації через організаційні процеси для досягнення єдиної спільної мети має бути чітко збалансованою.

Організації створюються й існують внаслідок того, що задана ціль не може бути досягнута однією людиною або навіть групою людьми, які працюватимуть незалежно та не координовано.

по-перше, процес організації підвищує ефективність і якість роботи.

по-друге, потреба в процесі організації зумовлена необхідністю встановлення відповідальності.

по-третє, полегшення комунікацій.

Таким чином, «організація» і «управління» є важливими складовими процесу управління правоохоронними органами.

Список використаних джерел:

1. Про Службу безпеки України: Закон України. *Відомості Верховної Ради України* від 7 липня 1992. № 27. Ст. 382.
2. Про контррозвідальну діяльність: Закон України. *Відомості Верховної Ради України* від 3 квітня 2003. № 12. Ст. 89.
3. Мильнер Б.З. Теория организации. М., 2002. С. 93–125
4. Керженцев П.М.. Принципы организации. М., 1968. С. 32.
5. Кнорринг В.І. Теорія, практика і мистецтво. М., 2001. С. 35.
6. Осовська Г.В. Осовський О.А. Основи менеджменту. К., 2006. С. 17.
7. Осовська Г.В. Осовський О.А. Основи менеджменту. К., 2006. С. 18.
8. Камишников.А.П., Махинин В.І. Основи управління в правоохоронних органах : підручник / під ред. Б.С. Тетерина. М., 2005 С. 19.